

ความรุนแรงที่ภาคใต้ สาเหตุและวิธีแก้ไข¹

ประวัติ ะสี

๑. อันไม่พึงปรารถนา ความรุนแรง คงไม่มีใครปรารถนาจะเห็นความรุนแรง นอกจากคนวางแผนที่จะทำให้เกิดขึ้น ความรุนแรงที่ ๓ จังหวัดภาคใต้ มี “ไอ้โหม่ง” วางแผนให้เกิดขึ้นอย่างแน่อน โดยส่งคนเข้ามาฆ่าฟันครูบ้าง พระบ้าง ตำรวจบ้าง แล้วก็หลบหนีไป

เมื่อวันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๔๗ มีกลุ่มที่ประกอบด้วยวัยรุ่นเป็นส่วนใหญ่ และส่วนใหญ่ใช้มีดเป็นอาวุธ ออกก่อวินาศกรรมและปะทะเจ้าหน้าที่ของรัฐ ถูกเจ้าหน้าที่ของรัฐสังหารไป ๑๐๘ คน รวมทั้ง ๓๒ คนที่ถูกสังหารในมัสยิดกรือเซะ คนไทยในชนบทส่วนใหญ่คงสนใจที่ผู้ก่อเหตุถูกสังหาร เรื่องคงจะไม่สั้นๆ ตรงๆ และจบลงเพียงแค่นั้น ลองดูให้ละเอียดและลึก การก่อวินาศกรรมเมื่อ ๒๘ เมษายน ต่างจากครั้งก่อนๆ ที่

(๑) เป็นวัยรุ่นส่วนใหญ่ และกล้าหาญผิดปรกติ ที่กล้าปะทะเจ้าหน้าที่ที่มีปืนโดยตัวเอง มีมีด จะว่าถูกโด๊ปด้วยยาหรืออุดมการณ์ก็ตาม

(๒) เลือกเวลาทำการตอนเช้ามีด ครั้งก่อนๆ จะทำการตอนดึกเพื่อแฝงเร้นหนีไปในความมืด การทำการในตอนเช้ามีดก็ต้องต่อเนื่องมาตอนสว่าง ซึ่งเจ้าหน้าที่จะปราบได้ง่าย เป็นการวางแผนกันมาให้ถูกฆ่า และให้เป็นข่าวหรือไม่

(๓) ผู้ก่อวินาศกรรมเข้าไปรวมกันอยู่ในมัสยิดกรือเซะ เพื่อให้ถูกสังหารในมัสยิดหรือไม่ ไม่ว่าเราจะอธิบายการสังหารในมัสยิดอย่างไร ภาพที่ออกไปทั่วโลก คือเจ้าหน้าที่ไทยที่มีอาวุธเพียบสังหารมุสลิมที่ถือมีดเป็นอาวุธในมัสยิด นี่เป็นพลอตของใครหรือที่ต้องการเห็นไทยเป็นปฏิปักษ์กับโลกอิสลาม ซึ่งจะมีผลใหญ่หลวงตามมาหรือไม่

เหล่านี้เป็นเพียงตัวอย่างของการมองเรื่องนี้ให้ลึกๆ ยาวๆ หลังจากฝุ่นทางอารมณ์สงบลงบ้าง เราต้องใช้ปัญญาให้เข้าใจสาเหตุและหาทางป้องกัน

๒. วิธีมองเหตุแบบ อิทัปปัจจยตา

การมองเหตุไม่ควรมองแบบตายตัวแยกส่วน เป็นเหตุใดเหตุหนึ่งเหตุเดียวเท่านั้น ว่าเป็นเหตุนี้ไม่ใช่เหตุนั้น หรือเป็นเหตุนี้ไม่ใช่เหตุนี้ นั่นคือการมองแบบตายตัวแยกส่วน การมอง

¹ ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์มติชนรายวัน เมื่อวันที่ 5 พย. 2547

แบบที่ที่ปัจจัยคือการมองการเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัยหลายๆ อย่างพร้อม (co-arising) คือความ
ประจวบเหมาะของเหตุปัจจัยหลายๆ อย่างมาประชุมพร้อมกัน ไม่ใช่เหตุใดเหตุเดียว ในระบบที่ซับซ้อน
(Complex System) เหตุแม้น้อยนิดก็ทำให้เกิดเรื่องใหญ่แบบถล่มทลายได้ ที่เรียกว่า “ปรากฏการณ์
ผีเสื้อกระพือปีก” ฉะนั้นในที่นี้จะวิเคราะห์เหตุประกอบกันหลายอย่างไม่ตัดอันใดอันหนึ่งออกไป

๓. สาเหตุแห่งความ รุนแรงในภาคใต้ ๗ ประการ

ต่อไปนี้เป็น สาเหตุ ๗ ประการ ที่อาจมีส่วนนำไปสู่ความรุนแรง
ในภาคใต้

(๑) ความขัดแย้งทางประวัติศาสตร์ บัตตานีเคยเป็นรัฐ
อิสระ เคยมีสงครามกับกรุงเทพฯ ตั้งแต่สมัยเริ่มแรกของ

กรุงรัตนโกสินทร์ ปีนใหญ่กระบอกหนึ่งที่ตั้งอยู่หน้ากระทรวงกลาโหมที่ชื่อ “นางพญาตานี” จะช่วย
บอกประวัติศาสตร์ได้ดี

(๒) ความขัดแย้งระหว่างวัฒนธรรมท้องถิ่นกับการรวมศูนย์อำนาจของราชการ

ส่วนกลาง ความหลากหลายของวัฒนธรรมท้องถิ่นมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ระบบราชการไทย
เน้นการรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง ไม่เข้าใจและไม่เคารพวัฒนธรรมท้องถิ่น ความขัดแย้งนี้ดำรง
อยู่ในท้องถิ่น แต่อาการของความขัดแย้งไม่เหมือนกัน ที่ ๓ จังหวัดภาคใต้วัฒนธรรมท้องถิ่นที่เด่น
คือ วัฒนธรรมอิสลาม

(๓) สปิริตแห่งการแบ่งแยกดินแดน (เพื่อปกครองตนเอง) นี่เป็นธรรมชาติของมนุษย์
ถ้าอยู่กับประเทศไหนแล้วรักศักดิ์ศรี ก็อยากจะแบ่งแยกไปปกครองตนเอง นี่เป็นอุดมการณ์ที่แรง
และนำไปสู่ความรุนแรงมาก เช่น เมื่อปากีสถานแยกจากอินเดีย เมื่อบังกลาเทศแยกจากปากีสถาน
เกิดความรุนแรงคนตายไปหลายล้านคน พวกหมิบบนเกาะศรีลังกาก็ทำสงครามยืดเยื้อกับสิงหลมา
หลายสิบปี พวกลิกซ์ก็ต้องแยกจากอินเดียไปปกครองตนเอง พวกชนเผ่าต่างๆ ในพม่าก็อยาก
ปกครองตนเอง จนเป็นสงครามเรื้อรังมาหลายสิบปี เป็นต้น

แม้โอกาสที่ 3 จังหวัดภาคใต้จะแยกเป็นรัฐอิสระจะมีน้อย แต่สปิริตแห่งการแบ่งแยก
ดินแดนเพื่อการปกครองตนเองก็ยังมีอยู่ และถูกกระตุ้นให้เป็นอุดมการณ์ได้ง่าย แม้เหตุจะมาจาก
เรื่องอื่นใดก็ตาม

(๔) การวางตำแหน่งแห่งที่ (positioning) ของประเทศที่ผิดพลาด ท่ามกลางความ
ขัดแย้งใหญ่ของโลก ความขัดแย้งใหญ่ของโลกคือความขัดแย้งระหว่างโลกอิสลามกับ
สหรัฐอเมริกา มีตะวันออกกลางเป็นหม้อน้ำเดือด ความขัดแย้งคู่นี้จะนำไปสู่ความรุนแรงในเรื่องต่าง
ๆ เช่น เรื่องตีกาวิลด์เทรด เรื่องอัฟกานิสถาน เรื่องอิรัก เรื่องสงครามผู้ก่อการร้าย ที่ลามเลียไปทั่ว
สหรัฐอเมริกาที่กำลังติดกับดักที่ตรงนี้ ผมเคยเตือนว่าเราต้องระมัดระวัง วางตำแหน่งแห่งที่ประเทศ
ไทยระหว่างโลกอิสลามและสหรัฐอเมริกาไว้ให้ดี บรรพบุรุษของเราฉลาดมากในเรื่องเหล่านี้ ดังที่จะ
เห็นได้ว่าเรามีสันติภาพท่ามกลางศาสนาที่หลากหลาย แต่รัฐบาลได้นำประเทศไทยเอียงข้างเป็น
พันธมิตรกับอเมริกาไปเรียบร้อยแล้ว ซึ่งสหรัฐอเมริกาก็ตั้งใจที่จะให้เป็นเช่นนั้น เราเป็นพันธมิตร

นอกนาโต้ของอเมริกา เราจับอัมบาไล้ได้แล้วส่งให้อเมริกา เราส่งทหารไปอิรัก เหล่านี้ทำให้โลกมุสลิมเรียกเราว่าเป็น American Ally มุสลิมทั่วโลกยอมไม่รักเรา ถ้าเราถูกตราว่าเป็นพันธมิตรอเมริกัน

(๕) การขาดสัมมาวาจาของนายกรัฐมนตรี ต้องยอมรับว่าคุณทักษิณขาดวาสนาการเมืองเรื่องวาจา แบบที่กล่าวว่า “พูดแล้วทำให้เกิดเรื่อง” การพูดเป็นเรื่องสำคัญ จึงมีพุทธพจน์เป็นอันมากเรื่องสัมมาวาจาหรือวจีสัจจิต ลองพิจารณาองค์ประกอบของวจีสัจจิตตามพุทธพจน์ แล้วเปรียบเทียบการพูดของนายกรัฐมนตรีดู ดังนี้

วจีสัจจิต ประกอบด้วย

(๑) จะพูดอะไรต้องเป็นความจริง มีที่มา มีที่อ้างอิง

(๒) พูดเป็นปยวาจา

(๓) พูดถูกกาลเทศะ (แม้เป็นความจริงถ้าไม่ถูกกาลเทศะ ก็ไม่พูด)

(๔) พูดแล้วเกิดประโยชน์ (พูดแล้วเกิดโทษก็ไม่พูด)

ลองสังเกตการพูดของนายกรัฐมนตรีดูแล้วจะเห็นปัญหามากกว่า พูดแล้วทำให้เกิดเรื่อง เป็นผู้นำต้องไม่ให้สัญญาณความรุนแรง อำนาจอรัญนั้นนิยมใช้ความรุนแรงอยู่แล้ว ถ้าผู้นำให้สัญญาณความรุนแรงอำนาจอรัญก็จะใช้ความรุนแรงเกินขอบเขต ก่อเวรก่อกรรมต่อไปเป็นอันมาก ถ้าต้องการสันติภาพต้องใช้สัมมาวาจา

(๖) ขาดการฝึกสันติวิธี มนุษย์เมื่อมีปัญหาจะใช้สัญชาตญาณดึกดำบรรพ์ นั่นคือใช้ความรุนแรง หากไม่ได้รับการฝึกในแนวทางสันติวิธี ประเทศไทยมีความขัดแย้งมากแต่ขาดทักษะในการแก้ความขัดแย้งด้วยสันติวิธี ผมเคยเตือนเรื่องนี้มากกว่า ๑๐ ปี แต่ก็ไม่มีใครฟัง เมื่อวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๔ สถาบันพระปกเกล้าจัดประชุมเรื่องสันติวิธี ได้เชิญคุณทักษิณที่กำลังจะเป็นนายกรัฐมนตรีในอีก ๔ วันข้างหน้ามาฟังด้วย เรารู้ว่าใครมาเป็นรัฐบาลจะต้องเผชิญกับความขัดแย้งภายหลังตั้งรัฐบาลแล้ว ผมได้เสนอให้ตั้งคณะกรรมการยุทธศาสตร์สันติวิธี นายทกฯ ก็ตั้งประกอบด้วยคนดีๆ เยอะทีเดียว แต่ต้องยอมรับว่ารัฐบาลไม่ได้สนใจคณะกรรมการคณะนี้เท่าใด ยุทธศาสตร์อย่างหนึ่งที่คณะกรรมการคณะนี้เสนอคือ การฝึกอบรมในวิธีการสันติวิธีให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ ลองนึกดูว่าถ้าทหารตำรวจมีทักษะในสันติวิธี จะมีทางเลือกอื่นหรือไม่ในการจัดการกับวัยรุ่นที่ถือมีด ถ้าไม่มีทักษะ แน่นนอนที่จะใช้ “สัญชาตญาณดึกดำบรรพ์” นั่นคือฆ่าลูกเดียว ประเทศไทยยังจะต้องเผชิญกับความขัดแย้งต่อไปอีกมาก จึงควรต้องนำสันติวิธีมาเป็นนโยบายอย่างจริงจัง

(๗) ผลของการศึกษาที่ไม่เข้าใจความเป็นมนุษย์ การศึกษาสมัยใหม่ใน ๑๐๐ กว่าปีที่ผ่านมา ศึกษาโดยเอาวิชาเป็นตัวตั้ง หรือศึกษาทางเทคนิค ไม่มีเลยที่จะศึกษาให้เข้าใจตัวเองและเข้าใจเพื่อนมนุษย์ เช่น แพทย์เมื่อเห็นคนไข้ก็เห็นแต่ไข้โดยไม่เห็นคน วิศวกรก็เข้าใจแต่เครื่องยนตร์กลไกหรือเขียนโดยไม่เข้าใจคนและสังคม นักกฎหมายก็เข้าใจแต่เทคนิคทางกฎหมายเพื่อเป็นทนายความเป็นผู้พิพากษา ฯลฯ การเรียนโดยเอาวิชาหรือ “ศาสตร์” เป็นตัวตั้ง โดยไม่เข้าใจความเป็นมนุษย์ “ศาสตร์” ก็จะกลายเป็น “ศาตรา” ไว้มันแทงกัน การเรียนแบบนี้ทำให้คนไทยรุ่นใหม่ไม่เข้าใจแผ่นดินไทย ไม่เข้าใจประวัติศาสตร์ ไม่เข้าใจวัฒนธรรมท้องถิ่น ความไม่เข้าใจตัวเอง ไม่เข้าใจเพื่อนมนุษย์ จะทำให้ไม่เข้าใจปัญหาที่ซับซ้อน จะแก้ปัญหาไม่ได้และเข้าไปสู่การทำลายตนเอง

ผมได้พูดถึง “คลื่นวิกฤตการณ์คลื่นลูกที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์” มากกว่า ๑๐ ปี และได้กล่าวว่คลื่นวิกฤตการณ์ลูกนี้ยากที่สุด เพราะเรามองไม่เห็นว่ศัตรูคือใคร เพราะเรามองไม่เห็นตัวเราเอง ฉะนั้นจึงเป็น “วิกฤตการณ์แห่งการทำลายตัวเอง”

คุณทักษิณและพวกเราทุกคนเป็นผลของการศึกษาที่ไม่เข้าใจมนุษย์ เพราะฉะนั้นความรุนแรงยังมีตามมามาก นอกจากคนไทยจะได้สติและทำความเข้าใจเรื่องนี้กันได้ในเวลาไม่กี่ชั่กชั่ก

ทั้ง ๗ ประการนี้ คือ ปัจจัยที่เข้ามาบรรจบกันทำให้เกิดความรุนแรงขึ้นในภาคใต้ และยังมีความรุนแรงในรูปอื่นตามมามาก ถ้ายังไม่ได้แก้ไขสาเหตุเหล่านี้ ขอให้พิจารณาเหตุปัจจัยทั้ง ๗ เรื่องที่มาบรรจบกัน กรุณาอย่าดึงเรื่องใดเรื่องหนึ่งออกไปทำให้เป็นเรื่องซู้ซ่าเร้าอารมณ์หรือโจมตีกันทางการเมือง จะไม่ทำให้เกิดปัญญา

๕. การแก้ปัญห

นอกเหนือไปจากการจัดการตามกฎหมายสำหรับผู้ที่ทำผิดกฎหมายแล้ว น่าจะพิจารณาถึงการแก้ปัญหาตามสาเหตุ ๗ ประการ ดังกล่าวข้างต้น คือ

(๑) **ปรับเปลี่ยนโจทย์ในการเรียนประวัติศาสตร์เสียใหม่** วิธีเรียนประวัติศาสตร์ของเราล้วนซ้ำเติมผู้อื่นว่ามันเลวอย่างไร เราได้อย่างไร เป็นการเพาะเมล็ดพันธุ์แห่งความเกลียดชัง เราควรตั้งโจทย์เสียใหม่ว่สงครามไม่ควรเกิด แต่ทำไมจึงเกิด ทำไมจะไม่เกิด ทำอย่างไรจะมีสันติภาพ

(๒) **ริบทำความเข้าใจความสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่น แล้วริบกระจายอำนาจการพัฒนาไปสู่วัฒนธรรมท้องถิ่น** เพื่อลดความขัดแย้งระหว่างอำนาจรวมศูนย์กับวัฒนธรรมท้องถิ่น

(๓) **ถ้าได้ทำตาม ๒ ข้อข้างต้น และข้ออื่น ๆ จะทำให้ความคิดในการแบ่งแยกดินแดนลดลง** เมื่อคนเรามีศักดิ์ศรีเสมอกัน ก็สามารถอยู่ร่วมกันด้วยความสุขได้ ไม่มีใครอยากแบ่งแยก แต่ถ้าขาดศักดิ์ศรีแล้ว ถึงตายก็ยอม

(๔) **วางตำแหน่งแห่งที่ (positioning) ของประเทศไทยเสียใหม่โดยเร็ว** ริบถอนทหารไทยออกจากอิรัก ประกาศอย่างหนักแน่นว่ประเทศไทยเป็นมิตรกับมุสลิมและกับอเมริกา จัดให้มีการประชุมเรื่องสันติภาพอย่างต่อเนื่องโดยเชิญนักวิชาการอเมริกันและนักวิชาการมุสลิมที่ฝั่สันติภาพเข้ามาคุยกันในประเทศไทยเนื่อง ๆ จะได้ผลไม่ได้ผลก็แล้วแต่เหตุปัจจัย แต่เป็นการจัดวางตำแหน่งแห่งที่ของประเทศไทยให้ชัดเจน การที่จะไม่ถูกกระทำโดยประเทศมหาอำนาจนั้นยากนักหนา ต้องมีความพยายามมากเป็นพิเศษที่จะทำให้คนไทยเข้าใจสถานการณ์โลก และมีความเป็นเอกภาพในแนวนโยบายของเรา

(๕) **นายกรัฐมนตรีจะต้องมีสัมมาวาจา** มีความระมัดระวังในการพูด ไม่พูดให้เกิดเรื่อง ไม่ให้สัญญาณความรุนแรง เครื่องคิดในสัมมาวาจาที่กล่าวถึงข้างต้น ทั้ง ๔ ข้อ

เรื่องนี้ผมทราบดีว่ทำได้ยาก จะทำได้ต่อเมื่อกำหนดรู้ใจตนเอง การศึกษาของเราล้วนศึกษาแต่เรื่องนอกตัว เกือบไม่มีเลยที่ศึกษาเพื่อให้รู้เท่าทันจิตใจของตนเอง ฉะนั้นจึงเป็นไม่ได้เลยที่เราจะไม่ถลำไปสู่ความไม่ถูกต้อง

วิปัสสนากรรมฐานเป็นการฝึกให้รู้ตนเอง และเกิดสัมมาทิฐิ ถ้ามนุษย์จะพ้นวิกฤตได้ ต้องมีวิปัสสนากรรมฐานเป็นวิถีชีวิต หากท่านนายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรีทั้งหมดไปฝึกวิปัสสนากรรมฐาน นอกจากจะทำให้เกิดสัมมาทิฐิ สัมมาวาจา อันจะเป็นคุณอย่างยิ่งแล้ว จะได้ส่งกระแส นโยบายให้วิปัสสนากรรมฐานเป็นวิถีชีวิต อันจะช่วยสร้างสันติภาพทั้งในประเทศไทยและในโลก

(๖) **รัฐบาลโดยเฉพาะนายกรัฐมนตรีจะต้องสนใจ** แนวทางนโยบายสันติวิธีอย่างจริงจัง ตามที่คณะกรรมการยุทธศาสตร์สันติวิธีนำเสนอ แล้วช่วยกันปักธงแห่งอิทธิพลธรรมลงในประเทศให้ได้

(๗) **ปรับการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบให้เข้าใจความเป็นมนุษย์โดยรวมเร็ว** ถ้าการศึกษาจะเข้าใจแต่เทคนิคโดยไม่เข้าใจความเป็นมนุษย์อีกต่อไป จะเร่งให้เกิดวิกฤตการณ์ขึ้น

การศึกษาโดยพื้นฐานของทุกคนควรจะ (๑) เข้าใจจิตใจของตนเอง และจิตใจที่สัมพันธ์กับภายนอก (๒) เข้าใจความเป็นมนุษย์ของคนอื่นๆ จะเรียกว่ามานุษยวิทยา หรือสังคมวัฒนธรรมก็ได้ ควรจะหาผู้รู้มาสร้างความเข้าใจต่อมวลชนโดยเร่งด่วน และในอันดับต่อไป ต้องเข้าไปสู่หลักสูตรการศึกษาทุกระดับ เพื่อพากันออกจาก “วิกฤตการณ์แห่งการทำลายตนเอง” เร็วที่สุด

ทั้งหมดที่กล่าวมาเป็นเรื่องยากที่จะเข้าใจ และยากที่จะทำ แต่ถ้าเราไม่ทำสิ่งเหล่านี้ เอาแต่ทำเรื่องเงิน ๆ ทอง ๆ อย่างตื้นเขิน เราคงจะหลีกเลี่ยงการเข้าไปสู่วิกฤตการณ์ไม่พ้น ความรุนแรงต่าง ๆ ยังจะตามมาอีกมาก

ขอให้เพื่อคนไทยมีสติ มีปัญญา และช่วยกันฝ่าออกจากวิกฤตการณ์คลื่นลูกที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ หรือ “วิกฤตการณ์แห่งการทำลายตัวเอง” ไปสู่ความสุขสวัสดิ์ให้จงได้
